

EFL talabalarining so‘zlashuv qobiliyatini oshirishda shodoving (shadowing) texnikasining ro‘li

Baxtigul Ubaydullayeva
Andijon davlat chet tillari instituti, o‘qituvchi

Annotatsiya: Ushbu maqola ingliz tilini xorijiy til sifatida o‘rganayotgan talabalar so‘zlashuv qobiliyatini oshirishda shodoving texnikasining ahamiyatini o‘rganadi. Shadowing texnikasi, ya‘ni tinglagan ma‘lumotni takrorlash, talabalar uchun tilni tez va samarali o‘zlashtirishda muhim vosita sifatida namoyon bo‘ladi. Maqolada texnikaning metodologiyasi, afzalliklari va amaliy qo‘llanilishi haqida ma‘lumotlar beriladi.

Kalit so‘zlar: shodoving, qobiliyat, ko‘nikma, interfaol usullar, nutq, audio materiallar, ovoz.

O‘qitishning interfaol usullarini bilish, kommunikativ faoliyatni tashkil etishning maxsus shakli bo‘lib, unda ta‘lim oluvchilar bilish jarayoniga faol jalb qilingan bo‘ladilar. Ular o‘rganayotgan narsalarni tushunish va fikrlash imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Ingliz tili global til sifatida talabalar uchun nafaqat akademik, balki professional muvaffaqiyat uchun ham muhim ahamiyatga ega. Interfaol darslarda o‘qituvchining ro‘li talabalarning faoliyatini dars maqsadlariga erishishga yo‘naltirishdir. Bunda chet tillarini o‘qitishda talabalar nutqiy faoliyatining barcha turlarini birdek rivojlantirish nihoyatda muhim bo‘lib, bu OTMlarda integratsiyalashgan ta‘limni joriy etish, mashg‘ulotlarni yangi zamonaviy innovatsion metodlar asosida tashkil etish va ta‘lim jarayoniga samarali interfaol usullarni joriy etish zaruratini yuzaga keltirmoqda. Xorijiy til sifatida ingliz tilini o‘rganish jarayonida so‘zlashuv qobiliyatini oshirish talabalar uchun muhim vazifalardan biridir.

Ingliz tili mashg‘ulotlarida interfaol metodlarni qo‘llash orqali talabalarda so‘zlashuv qobiliyatini rivojlantirish yuzasidan, aynan “shadowing” metodidan foydalanish ko‘zlangan natijalarga tezroq erishish imkonini beradi. Shadowing texnikasi, avval tinglangan materiallarni takrorlash orqali talaffuz va leksikani rivojlantirish imkonini beradi. Talabalar, audio yoki video materialni tinglaydi va so‘ngra bir vaqtning o‘zida o‘z ovozlari bilan takrorlaydilar. Bu usul talabalarni tinglash va nutqni tezda qayta ifodalashga undaydi. Shadowing jarayoni bir necha bosqichlardan iborat:

Birinchi bosqich: Talabalar materialni birinchi marta tinglaydilar. Bunda mavzuga oid MP3/MP4 tinglanadi.

Ikkinchi bosqich: Audio yoki video materialdan lug‘at, intonatsiya va talaffuzni tushunish.

Uchinchi bosqich: Takrorlash: Materialni ikkinchi marotaba tinglagan holda, uni takrorlaydilar va so‘zlovchining talaffuziga taqlid qiladilar.

To‘rtinchi bosqich: Tahlil: Talabalar o‘z ifodalarini tahlil qilib, xatolarni tuzatishadi.

O‘qituvchilarga shodoving texnikasini samarali qo‘llash uchun quyidagi tavsiyalarni berish mumkin:

• **Materialni Tanlash:** Talabalar qiziqishini oshirish uchun materiallarni tanlashda ehtiyotkor bo‘lish zarur. Yoshlar va qiziqishlariga mos materiallar taqdim etilishi kerak.

• **Ovoz Sifatiga E‘tibor Berish:** Audio materiallarning ovoz sifati yuqori bo‘lishi talabalar uchun muhimdir. Sifatli materiallar yordamida talabalar ma‘lumotni osonroq qabul qilishlari mumkin.

• **Natijalarni Tahlil Qilish:** Darslar oxirida talabalar bilan natijalarni muhokama qilish, ularning o‘rganish jarayonini yaxshilaydi.

Soyalash yohud “shadowing” texnikasi o‘quvchilarga chet tili talaffuzni o‘rgatishda bilimni oshirishning potentsial usuli sifatida qo‘llaniladi. Kadota (2007) ning ta‘kidlashicha, shodoving talabalar nutqining idrokini oshiradi, ularning ish xotira qobiliyatini kengaytiradi va takrorlash

jarayonini kuchaytiradi. Yaponiyada EFL (ingliz tilini chet tili sifatida o'rganish) kontekstida o'tkazilgan ba'zi tadqiqotlar shadowing ning tinglash tushunish ko'nikmalarini yaxshilashda samarali ekanligini ko'rsatdi. Murphey (2001) suhbatli shadowingni o'tkazdi, bunda "to'liq shadowing", "tanlab shadowing" va "interaktiv shadowing" usullari qo'llanildi. Ular shadowing ni "dengizda muvozanat saqlovchi" strategiya deb hisoblaydilar, bu jarayonda so'zlovchilar o'zlarining shaxsiy qobiliyatlaridan tashqari nisbatan ravon ovoz chiqarishlari va qobiliyatlarini kengaytirishlari mumkin. Bundan tashqari, shadowing tinglovchiga har narsani ikki marta eshitish imkonini beradi, bu esa nutqni eshitish va chiqarish orqali tabiiyroq aks ettiradi.

Yo Hamada ga ko'ra, shadowing tez nutqni tushunishga yordam beradi, bu esa chet tilida gapiruvchi tinglovchilar duch keladigan muammolardan biridir. Mahalliy nutq so'zchilari tez gapirishga moyil bo'lib, nutqni bog'lash uchun bog'lovchi fe'llardan foydalanadilar, bu esa chet tilida gapiruvchi tinglovchilar uchun ularning aytganlarini tushunishni qiyinlashtiradi. O'quvchilar tez nutqni kuzatishga va izlashga harakat qilishadi; bu ularga tez nutqlarga moslashishga yordam beradi. Nazariy jihatdan, talabalar oxir-oqibat bu tezlikka odatlangan bo'lib, natijada ularning tinglash qobiliyatlari avvalgisidan yaxshilanadi.

Ta'lim jarayonida bu usul ko'plab juda ko'plab afzalliklarga ega. Xususan:

- Talaffuz va intonatsiyani yaxshilaydi: Talabalar, professional tinglovchilardan o'rganish orqali tilning nutqiy jihatlari o'zlashtiradilar. Bu, ularning talaffuzlarini yaxshilashda katta yordam beradi.

- Tez va samarali o'rganish imkonini yaratadi: Materialni bir necha marta takrorlash orqali ma'lumotlarni uzoq muddatli yodlash imkonini beradi. Talabalar, yangi so'zlar va ifodalarni osonlik bilan yodlaydilar

- O'rganish motivatsiyasi: Interaktiv va dinamik jarayon talabalar motivatsiyasini oshiradi. O'zaro muloqot va faol ishtirok jarayoni, talabalarni faolroq o'rganishga undaydi.

Shadowing texnikasi ko'plab afzalliklarga ega ekaniga qaramasdan, ayrim olimlar tomonidan "juda oddiy" deb ham ta'riflangan. Xususan, Ingridning so'zlariga ko'ra, "shadowing mashqlari butunlay mexanik mashqlar bo'lib, talabalarni so'zlarni takrorlashga o'rgatish orqali ularning nutq so'zchining so'zlariga juda yaqin turishiga moyil qiladi". Boshqa so'zlar bilan aytganda, shadowing texnikasi "juda oddiy" usul sifatida ta'riflanadi, chunki bu talabalarni faqat nutq so'zchini takrorlashga majbur qiladi. Ular o'z uslubida gapira olmaydilar deydi.

Bizningcha shadowing texnikasi ingliz tilini xorijiy til sifatida o'rganayotgan talabalar so'zlashuv qobiliyatini oshirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu metod turli kontekstlarda, xususan ta'lim jarayonida samarali qo'llaniladi va nafaqat talaffuzni yaxshilashga, balki talabalar o'rtasida o'zaro muloqotni rag'batlantirishga ham xizmat qiladi. Kelajakda bu texnikani yanada rivojlantirish va turli darajadagi talabalarga moslashtirish zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Baker, W. (2011). "Incorporating Shadowing in Language Learning."
2. Gilak, M. (2017). "The Effect of Shadowing on Pronunciation."
3. Nation, P., & Newton, J. (2009). "Teaching ESL/EFL Listening and Speaking."
4. Hamada, Y. (2011b). Torikumi yasui shadowing hoho no kenkyu [A study on a learner-friendly shadowing procedure]. *Journal of the Japan Association for Developmental Education*, 6(1), 71–78.
5. Murphey, T. (2001). Exploring conversational shadowing. *Language Teaching Research*, 5(2), 128–155.
6. Kadota, S. (2007). *Shadowing to ondoku no kagaku* [Science of shadowing and oral reading]. Tokyo: Cosmopier.
7. Anorboyeva S.A. "Ko'p tillilik va madaniyatlararo muloqot: tajriba va muammolar" Xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari. – T., 2023. – 276-b.

8. Ishmuhammedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar (ta'lim muassasalari pedagog- o'qituvchilari uchun amaliy tavsiyalar). – T., Istedod. 2008. – 180 b.
9. The role of shadowing method in improving of students' speaking skills. (2023). Journal of Science-Innovative Research in Uzbekistan, 1(6), <https://universalpublishings.com/~nivertal/index.php/jsiru/article/view/2037>
10. Ubaydullayeva, Baxtigul O'ktamjon Qizi (2023). Nutq birliklari va ularning xususiyatlari. Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 3 (6), 824-829.